

<div></div>	<div>מסורת הש"ס</div>
א. ספרי במדבר יט,ג.	
ב. חולין ט,א. תוספתא חולין פ"ב ח.	
ג. שבת לה,ב. מגילה יח,ב. גיטין יד,א. ב"ב כט,א. חולין ט,א.	
 	

גְרוּסוֹת
נפלו כליו יש בכת"י: נפלו כלים.
ועף בחלק מכתה"י של המשנה: עף.
בא חבירו ושחט בכתה"י ובמסניות: ובא חבירו ושחט.
כדי שחיטה בחלק מכתה"י ובמקורות: כדי שחיטה אחרת.
מאי כדי שחיטה בחלק מכתה"י ובמקורות: מאי כדי שחיטה אחרת.
אפילו בהמה לעוף בכת"י:י: בשחיטת בהמה לעוף.
כדי שיביא בכת"י:י: ועוד: כדי שחיטה כדי שיביא.
נתת דברך לשיעורין בכת"י:י: ועוד: אם כן נתת דברך לשיעורין.
אינא בינייהו ראשונים רבים לא גרסו מלים אלו, ראה עיונים.

נשחטה בהמה אחרת עמה בלא מתכוון, לדעת ר' נתן המכשיר שחיטת חולין בלא כוונה – הפרה האדומה פסולה, משום שנעשתה מלאכה אחרת יחד עם שחיטתה, והבהמה האחרת כשרה. ואילו לדעת רבנן [וחכמים], הסבורים ששחיטה ללא כוונה אינה קרויה שחיטה – הפרה כשרה, מפני שלא נעשתה מלאכה אחרת עם שחיטתה, והבהמה האחרת פסולה, מפני שנשחטה בלא כוונה. ותמהים: הרי כל זה פשיטא [פשוט. מובן מאליו]! ומשיבים: נשחטה בהמה אחרת לר' נתן איצטריכא ליה [הוצרכה לו], לומר שהיא פסולה. שכן סלקא דעתך **אמינא** [יעלה על דעתך לומר]: **"ושחט אותה"** (במדבר יט, ג) אמר רחמנא [אמר] התורה. והמלה "אותה" באה להדגיש: אותה דווקא, ולא אותה וחבירתה, והיכי דמי [וכיצד הוא] האיסור? כגון ששחט שתי פרות אדומות בהדי הדדי [יחדיו]. אבל אם שחט עמה בהמה של חולין – אימא [אמר] שלא, שאין זה בכלל "ולא אותה וחבירתה", על כן קא משמע לך [משמע לנן] רב פפא שגם זה בכלל. והוסיף רבא: אם חתך דלעת עמה, עם שחיטת הפרה האדומה – דברי הכל פסולה, שהרי עשה עמה מלאכה אחרת במתכוון. ואם נחתכה דלעת עמה בלא מתכוון – דברי הכל כשרה, שאין זו מלאכה הפוסלת, וגם אין בזה משום "אותה" ולא אותה וחבירתה.

א משנה נפלה הסכין באמצע השחיטה והגביהה, או **נפלו כליו** (בגדיו) באמצע והגביהן, וכן אם קודם השחיטה השחית את הסכין ובשל כך עף (התעייף) קודם שגמר את השחיטה, **ובא חבירו ושחט, בכל אלה אם שהה בשעת השחיטה פרק זמן כדי שחיטה – פסולה.** ר' שמעון אומר: אם שהה כדי ביקור (בדיקה).

ב גמרא ושואלים: מאי [מה] פירושו שהה כדי

שחיטה? אמר רב: **כדי שחיטת בהמה אחרת.** אמרי ליה [אמר] לו רב כהנא ורב אסי לרב: האם שהייה הפוסלת היא **כדי שחיטת בהמה לפסול שחיטת בהמה,** ושהייה כדי שחיטת עוף לפסול שחיטת עוף, או דלמא [שמא] אף כדי שחיטת בהמה לעוף, שאם שהה בפחות מכדי שחיטת בהמה אינו פוסל אף בשחיטת עוף? אמר להו [להם]: לא הוה **בדיחנא ביה בחביבי** [לא היתה דעתי בדוחה כל כך בדודי, ר' חייא]. כשלמדתי אצלו הלכות אלה, כלומר, לא היה בסבר פנים יפות עמי, **דאישייליה** [שאשאל אותן] שאלה זו, ואין לי אלא מה ששמעתי. ומעירים: וכן **אתמר** [נאמר] מחלוקת אמוראים בענין זה, אמר רב: שהייה הפוסלת היא **כדי שחיטת בהמה לבהמה ועוף לעוף, ושמואל אמר: אפילו שהייה כדי שחיטת בהמה לעוף.** וכן כי אתא [כאשר בא] רבין אמר ר' יוחנן: **אפילו שהייה כדי שחיטת בהמה לעוף.** ר' חנניא אמר: **השהייה הפוסלת היא כדי שיביא בהמה אחרת וישחוט.** ותוהים: יביא **אפילו מעלמא** [מהעולם]. ממקום אחר? אם כן נתת דברך לשיעורין, שלעיתים מצויה בהמה במקום קרוב ולעיתים במקום רחוק! אמר רב פפא: בהמה העומדת לפניו **להטיל** אותה מיד לארץ כדי לשוחטה **איכא בינייהו** [יש ביניהם]. שלדעת ר' חנניא כל שלא שהה כדי שיעור הטלה על הארץ ושחיטה – אין זה פוסל. אמרי **במערבא משמיה** [אמר] בארץ ישראל משמן] של ר' יוסי בר' חנינא:

אבל פרה דחולין אימא לא קא משמע לך – ואם תאמר, דאמר בריש זבחים (ז,א): "וכפר עליו" ולא על חבירו, חבירו דומיא דידיה שמחוייב חטאת כמות. והכא נמי נימא: "אותה" ולא אותה וחבירתה, דומיא דידה! ויש לומר: דהתם "וכפר עליו" משמע: עליו מכפר ולא על חבירו מכפר – על המחוייב חטאת כזה, דשיכא ביה כפרה זו.

ושמואל אמר אף בהמה לעוף – רבינו חננאל פסק כשמואל ורבי יוחנן, דאמרי: בהמה לעוף. ובקונטרס פסק לחומרא כרב, דאמר: עוף לעוף. דקיימי אמוראי דמערבא כוותיה, דאמרי: דקה לדקה וגסה לגסה, וכל שכן עוף לעוף, דיותר חלוק עוף מבהמה

עיונים

נשחטה בהמה אחרת עמה "נשחטה" מובנו – בלא מתכוון, כאילו נשחטה מאליה, והוא לעומת "שחט" שעניינו במתכוון, שהפעולה מתייחסת אל האדם. **לר' נתן פרה פסולה** רש"י כתב כי אף שפסול מלאכה אחרת הוא משום היסח הדעת מן הפרה, וכששוחט בהמה אחרת עמה אינו מסיח את דעתו, עדיין יש פסול אחר "ושחט אותה" – ולא אותה וחבירתה, כמבואר להלן. אבל רבינו גרשום כתב כי הואיל ושחיטה בלא מתכוון שחיטה כשרה היא – יש עליה שם מלאכה, ולכן הפרה פסולה. ומדבריו עולה כי פסול של עשיית מלאכה אחרת עם עבודת הפרה אינו משום היסח הדעת, אלא הפסול הוא מעצם עשיית המלאכה, ובתנאי שיש עליה שם מלאכה, ולא מעשה סתם (והיא גם שיטת הרמב"ם הלכות פרה אדומה פ"ז הי"ד, והראב"ד חלק עליו).

לרבנן פרה כשרה שהרי שחיטת הבהמה אחרת אינה נחשבת שחיטה, ולכן אין כאן משום "אותה" – ולא אותה וחבירתה. וגם אין כאן משום עשיית מלאכה אחרת; לשיטת רש"י – משום שאין כאן היסח הדעת, שהרי לא נתכוון לשחוט, ולשיטת רבינו גרשום – מפני שאין שם מלאכה עליה, שהרי אינה מכשירה.

סלקא דעתך וכו' אבל בהמה דחולין אימא לא ולפי זה תהיה שחיטת הפרה האדומה כשרה. ואף שלדעת ר' נתן שחיטה הבהמה שלא במתכוון שחיטה כשרה היא – אין זה פוסל, משום שלא היה שם היסח הדעת.

השחיו את הסכין ועף לפי רש"י, "עף" עניינו התעייף מחמת השחוח הסכין שמתחילה, ולכן לא יכול היה לגמור את השחיטה. אבל הרמב"ם מפרש: השחיו את הסכין – הוליך את הסכין על צואר הבהמה, ועף – שנסתלק קודם גמר השחיטה. ומה שנאמר ובא חבירו ושחט, כתבו שאינו בדיוקא, אלא הוא הדין כשחזר בעצמו וגמר את השחיטה. אלא שדרכו של עולם הוא, שאם אדם מתעייף בא חבירו וממשיך בשחיטה (כס"מ).

כדי שחיטת בהמה אחרת ולא כפי שניתן היה לכאורה להבין – כדי הזמן שנותר לו לגמור את השחיטה (רש"י), וכפי שמצאנו במצוות אחרות, כגון תפילה וקריאת שמע, תקיעת שופר וקריאת מגילה (ראה ברכות כג,א, כ"ב. רה"ש לה"ב. מגילה יח,ב). ויש שהסביר: כדי שחיטת בהמה אחרת – ולא כדי שחיטת עוף (רשב"א בתורת הבית).

השוהט

פרק שני

חולין

לב ע"א

נשחטה בהמה אחרת עמה – נלא ממכוין. לרבי נתן – דמכשיר שמיטת חולין נלא כוונה, נהמה כשרה ופרה פסולה. ואף על גב דשלא נכוונה לא מסח דעמיה, ולא מיקרי מתעסק נמלאכה אחרת, הואיל ושמיטמו כשרה (כרית) כי אין לגרוס כאן "איכא בינייהו" – ולא אותה ומצירתה. לרבנן פרה כשרה – דהא שמיטת נהמת חולין לאו שמיטה היא. ומשום מלאכה ליכא למיפסל, דשלא

נמתכוין לא מיקרי עוסק נמלאכה אחרת, דטעמא דמלאכה אחרת – משום דמסח דעמיה מפרה הוא, והיכא ללא איכוין למלאכה אחרת ליכא היסח הדעת. והכי אמרינן לקמן: נחתכה דלעת עמה דברי הכל כשרה. פשיטא – אכתי לא שמעינן דכל העוסקים נפרה פוסלין אותה נמלאכה? נשחטה בהמה אחרת לרבי נתן איצטריכא ליה – דכיון דמלאכה לא מיקריא שלא נכוונה, כדאמרינן לקמן: נחתכה דלעת עמה דברי הכל כשרה, משום שמיטת מצירתה נמי, אף על גב דשמיטה שלא נכוונה שמה שמיטה – הוה אמינא לא תפסול, ד"ושחט אותה" משמע: ולא אותה ומצירתה, והיכי דמי? כגון ששחט שתי פרות אדומות נהדי הדדי. קא משמע לך – דחולין נמי משמע. אכל רישא דמתכוין לאחרת לא אינטריכא, דהכי נמי דלוחה ומצירתה משמע שתי פרות אדומות, מהו, כיון דנתכוין למלאכה אחרת מיפסלא משום היסח הדעת, ללא גרעה מחמתיה דלעת. חתך דלעת עמה דברי הכל פסולה – דהא מלאכה היא. נחתכה דלעת עמה דברי הכל כשרה – דשלא נכוונה לא מיקרי עוסק נמלאכה. ורישא לרבי נתן טעמא, דכתיב "ושחט אותה" – ולא מצירתה עמה, ושלא נכוונה נמי שמה שמיטה.

משנה נפלה סכין והגביהה – ושהה נהגצתה זו. כליו –

נגדיו. או שהשחיו את הסכין – קודם שמיטה. ועף – נתיגע. וכשהתחיל לשחוט לא היה צו כח, ופסק שמיטמו, ונא חבירו ושחט. כדי ביקור – מפרש נגמרא.

גמרא מאי כדי שחיטה אמר רב **כדי שחיטת בהמה אחרת** – ולא מימא: כדי שיגמור שמיטמו ותו לא. בהמה לבהמה ועוף לעוף – כדי שמיטם נהמה אחרת משערין לשהיית שמיטת נהמה, ונכדי שמיטת עוף אחר משערין לשהיית שמיטת עוף. או דילמא אפילו – נכדי שמיטת נהמה משערין לשהיית שמיטת שמיטת עוף, דהיינו קולא. אמר להו לא הוה **בדיחנא בחביבי דאישייליה** – לא היטה דעמי גסה נדווי רבי מיא כשלמדתי הלכה זו, ולא היה נסגר פנים עמי שאשאלנו דבר זה. רב נר אחיה ונר אחתיה דרבי מיא הוה. אף בהמה לעוף – קולא היא, שנמנו לעוף שיעור שמיטת נהמה לשהייתו. לשיעורין – פעמים שהיא רחוקה ופעמים קרובה. עומדת – כלן ומחוסרת הטלה לארץ. איכא – צין רבי חנינא לרבי יוחנן, רבי יוחנן משער נשמיטה לחודה, ורבי חנינא צעי הטלה ושמיטה.

תוספות

נשחטה בהמה אחרת עמה לרבנן פרה כשרה – ואם תאמר: ו"אותה" ולא אותה וחבירתה, לרבנן למה לי? אי לשוחט בהמה אחרת עמה – תיפוק ליה מטעם מלאכה, כמו חתך דלעת עמה: ויש לומר: דאיצטריך לשוחט שתי פרות ונתכוין לשחוט, דמשום מלאכה אחרת לא מפסלו, כיון דשתיהן לשם פרה.

שחט אחת על מי שמחוייב חטאת – פסולה, על מי שמחוייב עולה – כשרה, דכתיב "וכפר עליו" ולא על חבירו, חבירו דומיא דידיה שמחוייב חטאת כמות. והכא נמי נימא: "אותה" ולא אותה וחבירתה, דומיא דידה! ויש לומר: דהתם "וכפר עליו" משמע: עליו מכפר ולא על חבירו מכפר – על המחוייב חטאת כזה, דשיכא ביה כפרה זו.

ושמואל אמר אף בהמה לעוף – רבינו חננאל פסק כשמואל ורבי יוחנן, דאמרי: בהמה לעוף. ובקונטרס פסק לחומרא כרב, דאמר: עוף לעוף. דקיימי אמוראי דמערבא כוותיה, דאמרי: דקה לדקה וגסה לגסה, וגם הלכות גדולות פסק: גסה לגסה ודקה לדקה ועוף לעוף.

עומדת להטיל איכא בינייהו ששחיטת בהמה נעשית בדרך כלל כאשר הבהמה מוטלת על הארץ, שכן ניתן להחזיקה כראוי, וגם למתוח את צוורה לצורך השחיטה, ולדעת ר' חנניא גם זה בכלל שחיטה. ורמב"ן כתב (והסכימו רוב הראשונים לדבריו) כי אין לגרוס כאן "איכא בינייהו", שהיא גרסת רש"י, שהרי ר' יוחנן ושאר האמוראים לעיל אינם עוסקים בשאלה מה בדיוק נכלל ב"שחיטה אחרת", אלא האם מדובר בשחיטה של אותו מין של בעל חיים, או לאו דווקא.

אורח ההלכה

נשחטה בהמה אחרת עמה שחט פרה אדומה ונשחטה בהמה אחרת עמה, או נחתכה דלעת עמה – כשרה, שהרי לא נתכוון למלאכה, ואף על פי שהבהמה שנשחטה עמה כשרה לאכילה, שאין שחיטת החולין צריכה כוונה. והוא לכאורה שלא כדברי רבא, שהרי הרמב"ם פסק כר' נתן. ונראה היתה לרמב"ם גרסה אחרת: שתיהן כשרות (כס"מ). אבל אם נתכוון לחתוך הדלעת וחתכה בשעת שחיטה – פסולה, שהרי עשה עמה מלאכה. (רמב"ם ספר טהרה הלכות פרה פ"ד הי"ח. וראה ספר קדושה הלכות שחיטה פ"ב הי"א).

חתך דלעת וכו' שחט פרה אדומה וחתך דלעת עמה, ונתכוון לחתוך את הדלעת – הפרה פסולה, שהרי עשה עמה מלאכה. אבל אם נחתכה דלעת עמה בלא שנתכוון לכך – כשרה. כדברי רבא. (רמב"ם ספר טהרה שם).

אם שהה כדי שחיטה שהייה הפוסלת את השחיטה כיצד? אם התחיל לשחוט והגביה ידו (לאו דווקא. ש"ך) קודם שיגמור השחיטה, ושהה בין בשוגג בין במויד בין באונס בין ברצון, ובא הוא או אחר וגמר את השחיטה. ומה הוא שיעור השהייה? היתה בהמה דקה – שיעור שהייתה כדי שיגביה בהמה דקה וירביצנה וישחוט רוב שני סימנים שהוא שיעור שחיטה כשרה. ואם היתה גסה – כדי שיגביה בהמה גסה וירביצנה וישחוט. ובעוף – כדי שיגביה בהמה דקה וירביצנה וישחוט. כר' יוסי בר' חנינא. ויש אומרים ששיעור שהיית עוף כדי שחיטת רוב סימן אחד בעוף בלי הגבהה והרבעה. שר' יוסי בר' חנינא הולך בשיטת רב. והמנהג פשוט להטריף כל שהייה, אפילו משהו, בין בעוף ובין בבהמה. (רמב"ם ספר קדושה הלכות שחיטה פ"ג הי"ב–הי"ג. שריע י"ד כג, ב ובגהדה).

דְּקָה לְדָקָה — לְשֵׁיית צהמה דקה משַׁעְרִין כְּדֵי שְׁחִיטַת צהמה דקה לְכוּוּמָה. וְאִף עַל גַּז דְּרַב וְרַבִּי יוֹמֵן הִלְכֵה כְּרַבִּי יוֹמֵן, כִּיּוֹן דְקִיס לִיה רַבִּי יוֹסִי צַר רַבִּי מֵיֵנְא נְשִׁיטְמִיָּה דְרַב, לְאֹמְרִי: דְקָה לְדָקָה וְגַסָּה לְגַסָּה, מִמִּילָא שְׁמַעִינן: וְעוֹף לְעוֹף, וְעַדִּינן לְמוֹמְרָא. בְּסַכִּין רַעָה — שְׁאִין מִדוּדָה חוֹמָךְ יַפּה. אִפִּילוּ כָל הַיּוּמִם כּוּלוֹ — וּמֵאֲרִיךְ וְשׁוּהָה נְשִׁמִּיטָה אַחַת. כַּשְׂרָה — הוֹאִיל וְכֵל שְׁעָה הוּא מוֹלִיךְ וּמֵצִיז וְלֹא הִפְסִיק נְשִׁמִּיטָתוֹ. שְׁהִיּוֹת מַהוּ שַׁיטְרַפּוּ — הִפְסִיק שְׁמִים וְשֵׁלַג פְּעַמִּים נְשִׁמִּיטָה אַחַת, וְשֵׁהָה צִין שְׁלַשְׁתָּן כְּדֵי שִׁיעוֹר שֵׁלַם. מִדִּיּוּדָה — הַשּׁוֹמֵט נִסְכִּין רַעָה, אֲלַמָּא לֹא מַזְטַרְפִּי. דְקָא סְלָקָא דַּעֲמִין וְאִפִּילוּ הִפְסִיק קְאֹמֵר, אֲלֵא שְׁלֵא שְׁהָה נְפַעַס אַחַת כְּשִׁיעוֹר. הַתֵּם בְּדֵלֵא שְׁהָה — כֻּלָּ. בְּמִיעוּט סִימְנִים — שַׁחַט הַרוּב, וְשֵׁהָה נְמִיעוּט הַאֲחִתוֹן, וְגַמַר שְׁחִיטָתוֹ. מַהוּ — מִי אֲמַרְינן: כִּיּוֹן דַּעֲבָד לִיה רּוֹצֵא — אַחַכְשָׁר, אוּ דְלַמָּא כִּיּוֹן דְהַדַר וְגַמְרָה — כּוֹלָה מְדַא שְׁחִיטָה הִיא? תִּיקוּ — וְלַחּוּמְרָא. וְנְמִיעוּט קַמָּא, אִי דַגְרַגְרַת — לָאוּ מִיּדֵי עַצִּד וְלֹא שְׁהִיָּה הִיא, וְאִי דּוּשְׁטַּנְד נְדַקְוּצַמוּ נַמְשָׁהוּ — מִיטְרַפָּא מַמְהַ נַפְשָׁךְ, דַּהֲא כִּיּוֹן דְשֵׁהָה אוּלַּי לִיה מַעֲשָׂה קַמָּא, וְהוּהִי לִיה נַקַּד צַעֲלַמָא וְטַרְפָּה. וְנִרְאָה, דַּהַשּׁוֹמֵט רוּב סִימְנִין וְהַשְׁלִיךְ מִיּוֹד, וְהַעוֹף שׁוּהָה לְמוּת — אֲסוּר לְחוּזֵר וְלַחְתוֹךְ הַמִּיעוּט צַמּוֹרַת שְׁחִיטָה. דְמוֹטַב שִׂכְהָ עַל הַלוֹאֶר נִסְכִּין, אוּ יִמְתִּין עַד שִׁמּוּת. כְּדֵי בִיקוּר חַכְּם — נְדִיקַת סַכִּין. לְשִׁיעוּרִין — פְּעַמִּים דַּחֲסֵי רְחוּק וּפְעַמִּים קְרוּב. טַבַּח חַכְּם — שׁוּהַה שְׁמוֹטַב חַכְּס הוּא.

מִשְׁנָה וּפְסַק אַתּ הַגְּרַגְרַת — הֵיינו עֵיקוּר. וְצַנְהַמַר קֹאִי. תַּחַת הַשְּׁנִי — כִּיּוֹן הַסִּימֵן לְלוֹאֶר. וּפְסַקוּ — מְלַמְטָה לְמַעֲלָה. **יִשְׁבֵּב** — שֵׁס חַכְּס, וְכֵן הוּא דְצַדִּירֵי הַיִּמִּים (ב דר) גַּצִּי מַשְׁמַרוֹת.

תוספות

כדי ביקור טבח חכם – ובסכין הראוייה לאותה בהמה חוץ לצואר כמלא צואר. ו**רמינהי** אלו טרפות בבהמה פסוקת הגרגרת – ואם תאמר: נהי דנבלה היא, מכל מקום לא פקע מינה איסור טרפות, וחייב אף משום טריפות, כדמשמע בשמעתין דמסוכנת (חולין לו,א).! והא דאמר בפרק ״חטאת העוף״ (זבחים סט,ב): יצא עוף טמא שאין במינו טרפה – לא משום דלא שייכא ביה שחיטה, ואפילו נשחטה הואי נבלה ופקע מינה איסור טרפה כי אתא איסור נבלה. אלא פירוש שאין במינו טרפה – היינו טרפה לחודיה, דאף כי נשחט לקי אף משום נבלה; ויש לומר, דהכי פריך: דאי איתא דלא מנייא ביה שחיטה והויא ליה נבלה – לא הוה ליה למיתני ״אלו טרפות״, אלא הוה ליה למיתני ״ואלו נבלות״, שהוא עיקר האיסור. ואם תאמר: דנקט איסור טרפה, לאשמועינן שאם חתך כזית בשר מחיים דלקי אף משום טרפה; ויש לומר דמתניתין ד״אלו טרפות״ משמע ליה לאחר שחיטה, מדקתני סיפא ״ככל שאין כמוה חיה״, ולא קתני ״ככל שאין חיה״.

עיונים

שיגביהנה וירביצנה שדרך השוחטים להגביה את הבהמה כדי להרביצה על הקרקע לצורך שחיטה (ראב"ד). ורבינו גרשום גרס: שירביצנה ויגביהנה, כלומר, שיגביה את צווארה לצורך השחיטה. **דקה לדקה וגסה לגסה** כתב רש"י כי ר' יוסי בר' חנינא הולך בשיטתו של רב (בשם ר' חייא) שאמר: כדי שחיטת בהמה לבהמה ועוף לעוף, ולפי זה נראה כי הוא מחמיר יותר, שבבהמה עצמה הוא מחלק בין בהמה לבהמה. אבל ראשונים אחרים כתבו כי הדברים אינם תלויים זה בזה, אלא לדעת ר' יוסי בר' חנינא ההבחנה היחידה היא בין בהמה דקה לגסה, וגם בעוף אין שהייה פוסלת אלא כדי שחיטת בהמה דקה, שהלכה למשה מסיני היא (רמב"ן, לשיטת בה"ג היר"ק). אבל בתוס' לעיל לב, כתבו כי כאן מדובר בדין דרבנן).

שהה במיעוט סימנים מהו נתקשו הראשונים בפירוש שאלה זו (כפי שנתקשו בפירוש שאלה דומה ששאל רב פפא לעיל (ל,ב) בענין חלדה), וביעקר מפני שכבר ניתנו לה תשובות מפורשות בתוספתא ובגמרא לעיל (כט,א). ונתנו לדבר כמה פירושים. רש"י הסביר כי השאלה היא אם שהה לאחר שכבר נשחט רוב הסימנים. שאמנם, אם היה פוסק בשחיטה בשלב זה, היתה השחיטה כשרה, ואולם הואיל ועדיין לא גמר את שחיטתו, יש לשאול: האם רואים את הכל כשחיטה אחת שהשייה פוסלת בה, או לא? (והוסיף, כי הואיל ופוסקים לחומרה, נמצא כי השחט רוב סימנים ושהה – אסור לו להמשיך ולשחוט, אלא ימית את הבהמה בדרך אחרת, או ימתין עד שתמות מאליה). ואילו רבינו גרשום וכן רבינו תם ועוד פירשו: אם שהה לאחר ששחט רק מיעוט סימן, האם נחשב הדבר להתחלת השחיטה, ואם שהה פסל, או שמא אין שהייה פוסלת אלא לאחר שכבר שחט רוב? ויש שפירשו כי השאלה נוגעת לשיעור שהייה, האם ״כדי שחיטה״ הוא כדי שחיטת הסימנים בשלמות, או אפילו כדי שחיטת רובם (רמב"ן, מאיר), או: האם השיעור הוא כדי שחיטת רוב סימנים, או אפילו כדי שחיטת מיעוטם (רמב"ם). ורבים צידדו בפירוש רבינו אושעיא הלוי (בתוס' לעיל לב), שהשאלה אינה עוסקת בשהיה ממש, אלא נוגעת לדברי רבא לעיל, שהשוחט בסכין רעה אפילו כל היום שחיטתו כשרה; כשכבר נשחט רובו של סימן אחד, האם מה שהוא מוליך ומביא במיעוט שנותר, קודם שהוא ממשיך את השחיטה של הסימן השני, נחשב כשהייה, שהרי אינו צריך לו, או שמא מעשה אחד של שחיטה הוא, ואינו פוסל (ראה רש"א. וראה עוד פירוש דומה שהביא בעל המאור, ובספר המכריע סי' ה). **כדי ביקור של חכם** רש"י ועוד פירשו: כדי בדיקת הסכין על ידי חכם, שהיא הבדיקה המפורשת בגמרא לעיל (י,ב). אבל הרמב"ם פירש: כדי לדעת אם הבהמה נשחטה כראוי, וכן נראה מלשון התוספתא (פ"ב ח): ״כדי ביקור בהמה אחרת״ (חזון יחזקאל).

שחט את הוושט וכו' משנה זו עוסקת בשחיטת בהמה, שהיא כשרה בשחיטת שני הסימנים או רובם, אבל עוף כשר בשחיטת סימן אחד בלבד, ואם כן כל ששחט בעוף מתחילה את הוושט או את הקנה שוב אין מקום לפסול את השחיטה.

שחט את הוושט ופסק את הגרגרת רש"י פירש כי ״פסק את הגרגרת״ הוא ״עיקור״ האמור בפסולי השחיטה, שהגמרא לעיל (ט,א) אמרה ששינוי את כל פסולי השחיטה במשנה, ולא מצינו שפסול עיקור מוכר במשנה במקום אחר. ועניינו, שבתוך כדי השחיטה עקר את הקנה מחיבורו, או שהכוונה היא שקרע (״עיקר״) אותו בגלל פגם שהיה בסכין (תוס' לעיל ט,א). אבל ראשונים אחרים סבורים שפסול ״עיקור״ הוא שחיטה של סימן לאחר שנעקר ממקומו. וכאן אין מדובר על עיקור, אלא על חיתוך הגרגרת שלא על ידי שחיטה (רבינו יהונתן מלוניל, המאיר).

והמתין לה עד שמתה הוא פסול שהייה, שהוכר במשנה הקודמת. ומה שצאמר ״או שהחליד״ הוא פסול חלדה, שנדון לעיל ל,ב. וכתבו ראשונים כי מלבד פסולים אלו (עיקור, שהיה, חלדה) ניתן היה להוכיר כאן גם את הפסולים האחרים, דרסה והגרמה.

או שהחליד את הסכין תחת השני ופסקו ״פסקו״ האמור כאן משמעו גם כן חיתוך פסול, שחתך את הסימן השני (הוושט) למטטה למעלה, שלא כדרך שחיטה שהיא מלמעלה למטה, כלומר, מן

השווה

פרק שני

חולין

מסורת הש"ס

ד. ראה חולין ל,ב.
ה. חולין ט,א (עיי"ש).
ו. חולין ל,ב. תוספתא חולין פ"ב ט.
ז. משנה חולין מב,א.
תוי"כ יקרא יא, ד.

גרסות

אפילו כל היום כולו יש בכתי"י ובמקורות רבים: **אפילו חולין והביא כל היום כולו**.

רבי שמעון אומר אם שהה בחלק מכתהי"י נסף: כדי ביקור וכן הגיהו בדפוסיס.

ביקור של חכם ברוב כתיה"י: **ביקור חכם** וכן לעיל ל,ט,א.

או פסק בכתיה"י: **או שפסק**.

או פסק את הגרגרת ואחר כך **שחט את הוושט** יש בכתי"י ובמקורות: **או פסק את הגרגרת ושחט את הוושט**, יש בכתי"י של המשנה, וכן במקורות: **שחט את הגרגרת ופסק את הוושט** וראה רמב"ן ועוד.

ישבב בכתי"י של המשנה יש: **ישבבב** וראה דברי הימים א כד, יג.

שנפסלה בשחיטה בכתי"ימ ועוד: **שנפסלה בשחיטה**.

הודה לו רבי עקיבא ורמינהי בכתי"ימ: **ורמינהי**.

א"ישים

ר' ישבב ר' ישבב (או לפי נוסחות אחרות ישבאב), היה מחכמי כרם ביבנה בימי רבן גמליאל, וזכר יחד עם עוד מחכמי אותו דור כשהיו יושבים לפני ר' אלעזר בן עזריה. לא נזכרו דברי רבים בשמו, ומה שזכר הוא כשחלק עם חבירו ר' עקיבא, שהיה מכהן אותו ״עקיבא בן יוסף״, וכנראה למדו שניהם לפני ר' יהושע.

לא ידוע לנו רבות עליו, ומסופר כי עמד וחילק את כל כספיו לעניים. יתכן כי הוא ר' ישבב הסופר שזכר בין עשרת הרוגי מלכות, שנחרג כאשר היה ישיש בן תשעים.

השם ישבב נמצא כבר בדברי הימים (א כד, יג) בצורה ״ישבאב״ כשמו של אחד מראשי משמרות הכהונה, וכן נזכרת משמרת זו לשבח בימי הבית השני.

שיעורו שהשייה הפוסלת הוא **כדי שיגביהנה** לבהמה מן הארץ, ויחזור **וירביצנה** (יוריד אותה לארץ) ו**ישחוט**, ושיעור הזמן הנצרך לשם כך בבהמה דקה גורם לפסול שחיטת בהמה דקה, והזמן הנצרך לעשות כן בבהמה גסה גורם לפסול שחיטת בהמה גסה. אמר רבא: **השוחט בסכין רעה** שאינה מחודדת יפה (אך אינה פגומה), **אפילו** היה שוחט משום

כך את הבהמה במשך **כל היום כולו** – שחיטתו **כשרה**. **בעי** [שאל] **רבא**: שהיות רבות בתוך שחיטה אחת, שאין בכל אחת מהן שיעור שהייה פסולה, מהו שיצטרפו לשיעור שהייה שלם כדי לפסול? ותוהים: **ותפשוט לה מדידיה** [ותפתור לו לרבא את הבעיה מדברי עצמן]. שהכשיר שחיטה הנמשכת במשך כל היום כולו, ומכאן שאין שהיות מצטרפות! ומשיבים: **התם** [שם] מדובר כשלא שהה כלל באמצע, שהיה שוחט והולך בלי הפסק. **בעי** [שאל] **רב הונא בריה** [בנון] של **רב נתן**: **אם שהה במיעוט סימנין**, שלאחר ששחט את רובם שהה ואחר כך גמר את השחיטה, מהו? שאלה זו לא נפתרה ונשארה תיקון [תעמוה] במקומה. שנינו במשנתנו, ר' שמעון אומר: **אם שהה כדי ביקור** (בדיקה) – השחיטה פסולה. ושואלים: **מאי** [מה פירוש] **כדי ביקור**? אמר ר' יוחנן: **כדי ביקורו של חכם**, שיבוא ויבדוק את הסכין אם היא כשרה. ומקשים: **אם כן, נתת דבריך לשיעוריך**, שפעמים החכם רחוק ופעמים קרוב! אלא הכוונה היא: **כדי ביקור של טבח** (שוחט) **חכם**, כלומר, כדי הזמן שלוקח לשוחט עצמו כשהוא חכם לבדוק את סכינו.

ג משנה שחט את הוושט כדרכו, בהולכה והבאה, **ופסק** (חתך) את הגרגרת (הקנה) שלא בדרך שחיטה, או פסק את הגרגרת ואחר כך שחט את הוושט, או שחט אחד מהן מן הסימנים והמתין לה עד שמתה, או שלאחר ששחט אחד מהם החליד (תחב) את הסכין תחת הסימן השני ופסקו (וחתכו) מלמטה למעלה, בכל המקרים האלו, שהשחיטה פסולה, נחלקו חכמים מה דינה של הבהמה, ר' **ישבב** אומר: בהמה זו נבלה היא, ומטמאה את הנוגע בה או נושא אותה. ר' **עקיבא** אומר: **טרפה** היא, שאסורה באכילה, אך אינה קרויה נבילה, מאחר שהפסול היה במהלך שחיטה. **כלל אמר ר' ישבב משום** (בשם) ר' **יהושע**: **כל שנפסלה בשחיטתה, שנשחטה שלא כראוי** – הריהי **נבלה, כל ששחיטתה נעשיתה כראוי, ודבר אחר גרם לה ליפסל** – הריהי **טרפה**. וכששמע דבר זה הודה **לו רבי עקיבא** לדבריו.

שנינו במשנה: **שחט את הוושט וכו', והודה לו רבי עקיבא**. לר' ישבב שאם פסק (חתך) את הגרגרת – נבילה היא ולא טריפה. ו**רמינהי** [ומשליכים, מראים סתירה לכך]. מה ששינוי במשנה להלן, **אלו טרפות בבהמה**:

מסורת הש"ס

- א. (כעין זה) מנחות טז,א.
- ב. (בשינוי שם) חולין כא,א. וראה חולין כז,א.
- ג. (בשינוי) חולין כא,א. תמורה יא,ב. נדה כד,א. ילק"ש תורה תרעו.

גרוטות

ואחר כך שחט את הוושט בכת"י: **ושחט את הוושט. ועוד הא תנן** בכת"י ובמקורות: **והתניא. נטלה ירך וחלל שלה יש** בכת"י: **ניטלה ירך וחלל שלה ניכר** וכן הגיה מהרש"ל. **חתך בחלק מכת"י: נקב.**

נקובת הוושט, ופסוקת הגרגרת, הרי שפסוקת הגרגרת טריפה היא ולא נבילה, ואם חזר בו ר' עקיבא, כשיטת מי היא משנה זו? אמר רבא, לא קשיא [אין זה קשה]: **כאן במשנתנו, מדובר כששחט את הוושט ולבסוף שחט את הגרגרת, וכאן ב"אלו טרפות", מדובר שפסק את הגרגרת ולבסוף שחט תחילה את הוושט ולבסוף לאחר מכן פסק את הגרגרת – נפסלת במהלך השחיטה היא, ולכן יש לה דין נבילה, כמו הכלל ששנה ר' ישכב במשנתנו, אם פסק ולבסוף שחט – כי [כמו] שדבר אחר גרם לה ליפסל קודם שחיטה דמיא [נחשבת], ולכן יש לה דין טריפה. איתיביה [הקשה לו] רב אחא בר הונא לרבא ממה ששינוי בכרייתא: שחט את הוושט ופסק את הגרגרת (הקנה), או פסק תחילה את הגרגרת ואחר כך שחט את הוושט – נבלה. הרי שאין הבדל בין זה לזה, וגם אם פסק את הגרגרת מתחילה נבילה היא! אמר לו, אימא [אומר], הסבר! כך את המקרה השני: או פסק את הגרגרת, וכבר שחט את הוושט מעיקרא [מתחילה], ודווקא בכגון זה הרי זו נבילה, שהרי התחיל בשחיטה, אבל אם פסק את הגרגרת מתחילה – טריפה היא. אמר ליה [לו] רב אחא, שתי תשובות בדבר: חדא [אחת], דהיינו קמייתא [שום כן זו היא בדיוק ההלכה הראשונה]: שחט את הוושט ופסק את הגרגרת! ועוד, הא תנן [הרי שינוי] במפורש במשנתנו: פסק את הגרגרת ואחר כך שחט את הוושט, שהיא נבילה! אלא אמר רבא: מה ששינוי להלן "אלו טרפות" – אין הכוונה דווקא לטרפות, אלא אלו אסורות קתני [הוא שונה]. ויש מהן נבלות, כגון פסוקת הגרגרת, ששינוי במשנתנו שהיא נבילה, ויש מהן טרפות. ומקשים: אם הוא מונה את כל האסורות, וגם הנבילות, וליחשוב נמי [ושימנה גם כן] את זו של חזקיה, שאמר חזקיה: אם עשאה גיסטרא, שחתכה לשנים – הריהי נבלה! וליחשוב נמי [וכן שימנה גם כן] מה שאמר ר' אלעזר, שאמר רבי אלעזר: אם נטלה הירך וחלל שלה ניכר – הרי זו נבלה! ומשיבים: כי קתני [כאשר הוא שונה] ברשימה זו נבילות, הרי זו נבלה דלא [שאינה] מטמאה מחיים, אלא רק במותה, אבל נבלה שמטמאה כבר מחיים לא קתני [אינו שונה]. ושתי אלו נחשבות נבילה כבר בחייהן, כאילו כבר מתו. ר' שמעון בן לקיש אמר, יש לחלק באופן אחר: כאן, ששינוי במשנתנו שאם חתך תחילה את הגרגרת ואחר כך שחט את הוושט נבילה היא, מדובר ששחט את הוושט במקום שחתך את הגרגרת, כאן, ששינוי ב"אלו טרפות" שטריפה היא, מדובר ששחט שלא במקום שחתך. וטעם הדבר: שחט במקום החתך – נפסלה בשחיטה היא, ודינה כנבילה, אבל אם שחט שלא במקום חתך – כי [כמו] שדבר אחר גרם לה ליפסל מתחילה דמיא [נחשבת], ולכן שחיטת הוושט מועילה לטהרה מטומאת נבילה. ושואלים: ומי אמר [והאם אומר] ר' שמעון בן לקיש הכי [כן], ששחיטה יכולה להועיל לאחר שנפסק הקנה? והאמר [והרי אמר] ר' שמעון בן לקיש: שחט את הקנה ואחר כך ניקבה הריאה, קודם ששחט את הוושט – כשרה, אינה טריפה משום כך הריאה התלויה בקנה כאילו ניטלה מן הבהמה יחד עם הקנה**

גמרא נקובת הוושט – אלמא טריפה היא ולא נבלה, וכיון דחזר בו רבי עקיבא, היא ד"אלו טרפות" מני? ששחט – את הוושט, ולבסוף פסק את הגרגרת. כדבר אחר גרם לה דמיא – דהא קודם שהתחיל בשחיטה נפסל, אף על גב דנחשד עתמא היא. פסק את הגרגרת בו" – אלמא, אפילו פסק ולבסוף שחט קרי ליה רבי ישכב נבלה, והודה לו רבי עקיבא! אלא – היא ד"אלו טרפות" לאו טרפות דוקא קאמר, אלא: אלו אסורות קאמר. ויש מהן נבלות – כגון נקובת הוושט ופסוקת הגרגרת, דאיתרע מקום שחיטה דידיהו. ואיך הו טריפות. וליחשוב נמי דחזקיה – דכיון דלמרת נבלות מיתנו תס, ליחשוב נמי הך! נבלה – ואפילו מפרכסת. רבי שמעון בן לקיש אמר – לא תמני אלו אסורות, אלא אלו טרפות, ולא תיקשי. כאן ששחט במקום חתך – כלומר, מתנייתן דהא – ששחט במקום חתך, נמקום שנפסק רוב הגרגרת כבר. ואחר כך ניקבה הריאה – צין שחיטת קנה לשחיטת הוושט. אלמא – כיון דריאה תלויה בקנה, ונשחט הקנה – הו כמו שניטלה כולה מן הבהמה ומונתם צל, ומו לא מיטרפא זה נהמה. וגבי פסק ולבסוף שחט נמי, כיון דרובא נפסקה, דהא פסוקת הגרגרת ברובא הוא – הויה לה כמנחא בדיקולא, ושוו אין לבהמה זו בשעת שחיטה אלא סימן אחד, וזה אינה יוצאה מידי נבילה!

תוספות

וליחשוב נמי דחזקיה – ואם תאמר: אמאי לא פריך, וליחשוב דזעירי דאמר (חולין כ,ב). נשברה מפרקת ורוב בשר עמה נבלה? ויש לומר: דאינה נבלה אלא אם כן נפסק נמי חוט השדרה, והא תני לה, דבנפסק חוט השדרה לחוד אסור. אבל מחזקיה פריך שפיר, דמשכחת ליה גיסטרא דנבלה אפילו חוט השדרה קיים, כגון נעקרה צלע מכאן וצלע מכאן וחוט השדרה קיימת, דקרי ליה רב גיסטרא ב"אלו טרפות" (חולין נב,א). אי נמי, שעשאה גיסטרא למטה מבין הפרשות, דלא מיטרפא בפסיקת חוט השדרה. ואם תאמר: אמאי קשיא ליה דניחשוב דחזקיה ודרי אלעזר? והא לקמן ב"אלו טרפות" (מב,ב) מפרש דלא חשיב בסגירי ושב שמעתתא, משום דאתיא ב"זה הכלל: כל שאין כמוה חיה – טריפה" ד"טרפה" היינו אסורה, כמו "אלו טרפות", דאמר: אלו אסורות קתני! ויש לומר: דלא משמע ליה לרבווי נבלה מ"זה הכלל" דקתני: כל שאין כמוה חיה, דמשמע הלשון דעכשיו היא חיה, אלא שאין יכולה לחיות עוד משום טרפות. ואם תאמר, אמאי פריך: וליחשוב דרבי אלעזר? והא בהמה שנחתכו רגליה מן הארכובה ולמעלה אתי ב"זה הכלל", דהיינו בסגיר, ואם כן שפיר שמעינן מיניה ניטל הירך וחלל שלה דאסורה, ולא צריך למחשביה! ויש לומר: דדלמא דמן הארכובה ולמעלה דאסורה – היינו סמוך לצומת הגידים, אבל למעלה ברחוק שרי. וכן נשבר העצם דאמר בפרק "בהמה המקשה" (חולין עו,ב) דהויה טרפה כשאין עור ובשר חופין את רובו – שמא היינו בעצם שני, אבל בעצם שלישי המחובר לגוף לא מיטרפא שום שבירת העצם גרידא. ומיהו בפרק קמא (חולין כא,א) פירש הקונטרס: ניטל הירך והבשר והעור חופין עד חצי הירך או שלישי הויה טרפה.

אלמא כמאן דמנחא בדיקולא דמיא [מכאן שלאחר שחיטת הקנה נחשבת ומונחת בסל], ומה שאירע בה אינו משפיע על דינה של הבהמה.

עיונים

נקובת הוושט ופסוקת הגרגרת והקושי הוא ממה שנאמר במסכת סנהדרין (פא,א) שסתם משנה הולכת בשיטת ר' עקיבא, ואם כן יש סתירה בדבריו (המאיר). והרא"ש כתב בתוספותיו כי הקושיה היא דווקא מפסוקת הגרגרת, שלפי מסקנת משנתנו נבילה היא, אבל נקובת הוושט הוכרה כאן רק דרך אגב, כחלק מציוטוט אותה משנה. ובודאי לא ניתן לומר שנשב בושט כשלעצמו יגרם לה להיחשב נבילה. ועוד, שהרי נשחטו שני הסימנים ברובם (חוט הריף). אבל רש"י פירש כי למסקנת משנתנו, "כל שנפסלה בשחיטה" עניינו – כל שאירע הפסול במקום שחיטתה בין בושט בין בקנה, שכך היא הלכה למשה מסיני, שאין השחיטה מטהרת טריפות של הקנה והוושט (בית הלוי). ויש שכתבו בטעם הדבר, שכיון שניקב הוושט, אפילו מעט – שוב אינו ראוי לשחיטה (ראה אחיעזר י"ד סי' ח ועוד). **כאן שפסק ולבסוף שחט** לכאורה תמוה הדבר, שהרי במשנתנו שנינו במפורש: פסק את הגרגרת ואחר כך שחט את הוושט! ואמנם זו היא לכאורה קושיית רב אחא להלן, אך קשה לומר שרבא טעה בדבר זה. ואמנם, גרסת הרי"ף ועוד במשנתנו היא: "שחט את הגרגרת ופסק את הוושט". וקושיית רב אחא בר יעקב להלן אינה מן המשנה שלנו, אלא מן הברייתא, ויש לגרוס שם "והתניא" (ראה רמב"ן). **כי דבר אחר גרם לה ליפסל דמיא** כלומר, למרות שהדבר אירע לכאורה במהלך השחיטה, מכל מקום, הואיל ועדיין לא התחיל במעשה של שחיטה, רואים את פסיקת הגרגרת על ידי הסכין כמו היה פגם בקנה קודם לכן. ושחיטת הוושט שלאחר מכן, הואיל והיא כשרה כשלעצמה (ובעוף היתה מועילה לגמרי) – הריהי מועילה להוציא את הבהמה מטומאת נבילה. **אלו אסורות קתני** רבא אינו משנה את גרסת המשנה, שאם כן היה אומר "תני הכי", ועוד, שהוא סבור במקום אחר (סנהדרין י,ב) שאין להניח שהתנא שונה המשניות טועה באופן זה. אלא כוונתו שהביטוי "אלו טרפות" משמעו אלו אסורות, וכל מה שאסור קרוי

כיון ששחט במקום חתך וכו' וטעם הדבר, שאם שחט במקום החתך נמצא שפסיקת הקנה נחשבת כתחילת השחיטה, והרי זו אפוא בהמה שנפסלה בשחיטתה, שהיא נבילה. מה שאין כן כששחט במקום אחר, שאז פסיקת הקנה אינה קשורה לשחיטה, אלא דבר אחר הוא שגרם לבהמה להיעשות טריפה. ויש שפירש כי "שחט שלא במקום חתך" כוונתו שחזר ושחט את שני הסימנים, הקנה והוושט, במקום אחר. וטעם החילוק הוא, שכששחט במקום שכבר נפסק הקנה, אם כן אינו שוחט אלא סימן אחד, ובשחיטת סימן אחד אינו יכול להוציא את הבהמה מידי טומאת נבילה. אבל כשחזר ושחט את שני הסימנים – שחיטה ראויה היא, ומוציאה את הבהמה מידי נבילה (מהר"ם לובלין). **כמאן דמנחא בדיקולא** יש שהבינו את דברי ריש לקיש כפשוטם, שלאחר שחיטת הקנה הותרה הריאה, ושוב אין עליה איסור בשר מן החי, ואם חתך אותה מגוף הבהמה הרידי מותרת, כפי ששחיטת סימן אחד בעוף מתירה אותו (מאירי בשם יש אומרים, ראש יוסף ועוד. והר"י כתב שיש שאמרו שגם הלב והכבד בכלל זה). אבל הרשב"א כתב כי אין הדברים אמורים אלא לענין טריפה, שבין שניטלה החיות מן הריאה אינה עושה את הבהמה טריפה, אבל בוודאי אינה ניתרת עד שיישחטו שני הסימנים (תורת הבית).

אלא אמר רבי יוחנן — משנה זו ד"אלו טריפות" רבי עקיבא אמרה קודם שחזר בו, ומשנתינו דקתני: והודה לו רבי עקיבא — לאחר מזה. ומשנה — ד"אלו טריפות" אחר שנתינו צדית המדרש לא זה ממקומה, לא שכתוב התנאים ולא עקרוה ממשנתם, אף על פי שחזר בו רבי עקיבא, וחזרו ושנו וקצתו צמשתם אף לאחר החזרה. ואף על פי שזו קודמת

לזו — אין סדר למשנה. ואף על גב דנחלא מסכת אמרינן ד"לפני אידיהן" (עבודה זרה ג, א) יש סדר למשנה — הני מיילי סתם ואחר כך מחלוקת, או מחלוקת ואחר כך סתם, שהקפידו החכמים בסדורו, משום דמחלוקת ואחר כך סתם הלכה כסתם, אבל צמילי אחרנייתא לא קפדינן אסידרא. אבל בבני מעיים לא — אס נקצו בני מעיים זין קנה לושט אחר שחיטת הקנה — טרפה, דחיותא דבני מעיים לא צקנה תלי לאלא צושט. לעולם דרך קנה לישט תחלה לפי שהוא סמוך לעור, והושט סמוך למפרקת. התרת — דסבירא לן: כיון דמקלמא אשתמיט תו לא מיטרפא, שאין טרפה לחצי חיות. דהא לא סבירא לרבי זירא דטעמא משום דאמרינן כמאן דמנחא דיקולא דמיה. והדר ביה רבי זירא — מהאי טעמא, ואודי דטעמא משום דכמנחא דיקולא דמיה צריאה, אבל צבני מעיים — מיטרפא, שהושט עדיין קיים. ומנחן דהדר ציה? מדבעי רבי זירא: ניקצו בני מעיים זין סימן לסימן

— לאחר שחיטת הקנה, דהוא לעולם ראשון. מי מצטרף סימן ראשון לסימן שני לטהרה מידי נבלה או לא — מי אמרינן: סימן ראשון נשחט לשני צדדים — [להיתר] אכילה ולטהרה מידי נבלה, וסימן שני לא צא להיתר צאכילה, שהרי נטרפה, אלא לטהרה, וכיון דאין שוין — אין שחיטתו מצטרפת, ואף על גב דסימן ראשון לטהר מידי נבלה נמי נשחט. או דלמא, כיון דראשון אף לטהרה מידי נבלה נשחט, מצטרף לשני? סימן ראשון לסימן שני — גרסינן. ולא גרסינן "סימן שני לסימן ראשון", דראשון הוא דמצי לאיטרופי לשני לטהר, אבל שני לא מצי לאטרופי צהדי ראשון להיתר. הכי גרסינן: ואמרינן לאו היינו דבעי

אילפא הוציא העובר את ידו בין סימן לסימן מי מצטרף סימן ראשון כו' — והאי דאילפא צ"במה המקשה" (חולין סח, ב). עובר נותר נשחטת אמו, אבל הוציא ידו קודם שחיטה, אמרינן התם דאיתו אינו טרפה שחוטתו יש לו, שאינו מטמא, דמהניא ליה שחיטה לטהרו. דתנן התם: שחט את אמו ואחר כך חתכה — מנע נבלה, דצרי רבי מאיר, וחכמים אומרים: מגע טרפה שחוטתו. וקצתו אילפא (שס סט, א): הוציא עובר את ידו זין סימן לסימן מהו? סימן ראשון נשחט להמיר ולטהרה, וסימן שני לא צא לאיתו אצרי אלא לטהר.

אלא אמר רבי יוחנן — משנה זו ד"אלו טריפות" רבי עקיבא אמרה קודם שחזר בו, ומשנתינו דקתני: והודה לו רבי עקיבא — לאחר מזה. ומשנה — ד"אלו טריפות" אחר שנתינו צדית המדרש לא זה ממקומה, לא שכתוב התנאים ולא עקרוה ממשנתם, אף על פי שחזר בו רבי עקיבא, וחזרו ושנו וקצתו צמשתם אף לאחר החזרה. ואף על פי שזו קודמת לזו — אין סדר למשנה. ואף על גב דנחלא מסכת אמרינן ד"לפני אידיהן" (עבודה זרה ג, א) יש סדר למשנה — הני מיילי סתם ואחר כך מחלוקת, או מחלוקת ואחר כך סתם, שהקפידו החכמים בסדורו, משום דמחלוקת ואחר כך סתם הלכה כסתם, אבל צמילי אחרנייתא לא קפדינן אסידרא. אבל בבני מעיים לא — אס נקצו בני מעיים זין קנה לושט אחר שחיטת הקנה — טרפה, דחיותא דבני מעיים לא צקנה תלי לאלא צושט. לעולם דרך קנה לישט תחלה לפי שהוא סמוך לעור, והושט סמוך למפרקת. התרת — דסבירא לן: כיון דמקלמא אשתמיט תו לא מיטרפא, שאין טרפה לחצי חיות. דהא לא סבירא לרבי זירא דטעמא משום דאמרינן כמאן דמנחא דיקולא דמיה. והדר ביה רבי זירא — מהאי טעמא, ואודי דטעמא משום דכמנחא דיקולא דמיה צריאה, אבל צבני מעיים — מיטרפא, שהושט עדיין קיים. ומנחן דהדר ציה? מדבעי רבי זירא: ניקצו בני מעיים זין סימן לסימן

— לאחר שחיטת הקנה, דהוא לעולם ראשון. מי מצטרף סימן ראשון לסימן שני לטהרה מידי נבלה או לא — מי אמרינן: סימן ראשון נשחט לשני צדדים — [להיתר] אכילה ולטהרה מידי נבלה, וסימן שני לא צא להיתר צאכילה, שהרי נטרפה, אלא לטהרה, וכיון דאין שוין — אין שחיטתו מצטרפת, ואף על גב דסימן ראשון לטהר מידי נבלה נמי נשחט. או דלמא, כיון דראשון אף לטהרה מידי נבלה נשחט, מצטרף לשני? סימן ראשון לסימן שני — גרסינן. ולא גרסינן "סימן שני לסימן ראשון", דראשון הוא דמצי לאיטרופי לשני לטהר, אבל שני לא מצי לאטרופי צהדי ראשון להיתר. הכי גרסינן: ואמרינן לאו היינו דבעי

אילפא הוציא העובר את ידו בין סימן לסימן מי מצטרף סימן ראשון כו' — והאי דאילפא צ"במה המקשה" (חולין סח, ב). עובר נותר נשחטת אמו, אבל הוציא ידו קודם שחיטה, אמרינן התם דאיתו אינו טרפה שחוטתו יש לו, שאינו מטמא, דמהניא ליה שחיטה לטהרו. דתנן התם: שחט את אמו ואחר כך חתכה — מנע נבלה, דצרי רבי מאיר, וחכמים אומרים: מגע טרפה שחוטתו. וקצתו אילפא (שס סט, א): הוציא עובר את ידו זין סימן לסימן מהו? סימן ראשון נשחט להמיר ולטהרה, וסימן שני לא צא לאיתו אצרי אלא לטהר.

תוספות

והדר ביה רבי זירא — פירש הקונטרס, ממה שהקשה: מה לי בריאה מה לי בבני מעיים. אלא טעמא — משום דכמאן דמנחא דיקולא דמיה. ופירש, הא דבעי: נקצו בני מעיים בין סימן לסימן — דהיינו בין קנה לושט, דאי נשחט הושט תחלה — הווינו בני מעיים כמאן דמנחא דיקולא דמיה. ונראה דדעת הקונטרס שאין צריך לומר דרבי זירא פליג אריש לקיש. וקשה: ד"נקצו בני מעיים בין סימן לסימן" משמע אפילו בין וושט לקנה! ועוד, דמשני: רבי זירא לדבריו דרבי קאמר ליה, הווי ליה למימר "קמיבעיא ליה!" ועוד, דקאמר דהדר ביה רבי זירא, מדבעי רבי זירא נקבו — לא הווי ליה למימר טפי, אלא: והדר ביה רבי זירא, דבעי רבי זירא כו'! אבל מדנקט "מדבעי רבי זירא" משמע שמן הבעיא חזר בו. והכי פריך, מדמקשה לרבי: מה לי בריאה מה לי בבני מעיים, שבכל מקום יש להתיר — שמע מינה דסבר דאין טרפות לחצי חיות, ולא שייך למיבעי נקבו בני מעיים בין סימן לסימן. ומתחלה מיבעי ליה נקבו אפילו נשחט הושט תחילה, דהוי פשיטא ליה דיש טרפות לחצי חיות. ומשני: לעולם לא חזר מן הבעיא. ואליבא דרביא שהתיר בריאה פריך: כיון דשרי בניקבה הריאה אחר שחיטת קנה — זה אי אפשר אלא מטעם שאין טרפות לחצי חיות, ואם כן גם בבני מעיים תתיר!

ואמרינן לאו היינו דבעי אילפא — לכך הוצרך כאן להביא ראיה מאילפא, משום דרבי זירא סתם דבריו, ולא אמר אלא "מי מצטרף סימן ראשון לסימן שני או לא", ו"לטהרה מידי נבלה" — גמרא הוא דקאמר לה. לכך מדקדק, מדקאמר: לאו היינו דבעי אילפא — שמע מינה דלטהרה מידי נבלה קמיבעיא ליה.

עיונים ומשנה לא זוהי ממוקמה כיון שהמשנה היתה שניה על פה בפי התלמידים והשונים בבית המדרש, כל שינוי שנעשה בגרסת המשניות עלול היה להביא לבלבול ולשיבוש גרסת התלמידים. ולכן, למרות שההלכה שנתה לא שינו את גרסת המשניות הקבועה (ריטב"א יבמות ל, א).

אבל בבני מעיים לא — והוא במקרה ששחט תחילה את הקנה. אבל אם שחט את הושט תחילה יש לומר להיפך, שאם ניקבו בני המעיים — כשרה, הואיל וחיי בני מעיים תלויים בוושט (רשב"א). אבל הרי"ן חלק על כך, שאין לנו אלא מה שמנו חכמים במפורש.

מאחר שגולדו בה סימני טרפה התרת מה לי בריאה וכו' — ר' זירא סבור שטעמו של ריש לקיש אינו מפני שרואים את הריאה כמנוחת בסל, אלא מפני שלדעתו "אין טריפה לחצי חיות", שלאחר שכבר ניטלה מחיותה של הבהמה על ידי שחיטת הקנה — שוב אינה נעשית טריפה (רש"י).

והדר ביה רבי זירא וכו' — כלומר, חזר בו ר' זירא ממה שאמר שלדעת ריש לקיש אין טריפה לחצי חיות, ובכל מקרה שנשחט סימן אחד שוב אין הבהמה נעשית טריפה. אלא הוא סבור שרק בניקבה הריאה לאחר שנפסק הקנה הדין כן, וכדברי רבא, שכיון שנפסק הקנה — פסקה חיותה של הריאה, והריאה כמנוחת בסל (רש"י). ותוספות וראשונים אחרים התקשו בפירוש הסוגיה לדרך זו, ופירשו כאן בגרסה "והדר ביה ר' זירא מדבעי, דבעי ר' זירא וכו'. כלומר, מה שטען ר' זירא כאן "מאחר שהתרת מה לי בריאה מה לי בבני מעיים" מלמד שחזר בו מן השאלה על בני מעיים שניקבו בין סימן לסימן, שהרי מננה עולה שטריפה היא, ויש טריפה לחצי חיות.

ניקבו בני מעיים בין סימן לסימן — פירושה של שאלה זו חלוק בין שיטות הראשונים בענין זה. רש"י פירש: בין סימן לסימן — בין קנה לושט, שהקנה לעולם נשחט ראשון. אבל התוס' פירשו כי הלשון הסתמית "בין סימן לסימן" משמעה גם במקרה ששחט את הושט תחילה, אם ניקבו המעיים — טריפה היא, והוא הדין כשניקבה הריאה לאחר שנשחט הקנה, ומכאן שלדעת ר' זירא יש טריפות לחצי חיות.

מי מצטרף סימן ראשון לסימן שני לטהרה מידי נבלה — כלומר, כיון ששחיטת הסימן הראשון באה להתיר את הבהמה בשני דברים — להכשירה לאכילה, ולטהרה מידי טומאת נבילה. ואילו הסימן השני אמנם אינו בא להתיר באכילה, שהרי משניקבו בני המעיים

ולפי זה, הכא נמי [כאן גם כן]. כשנפסקה הגרגרת (הקנה) בתחילת השחיטה, נאמר שהגרגרת כמאן דמנחא בדיקולא דמיה [כמי שמונוחת בסל היא נחשבת]. ואין בבהמה אלא סימן אחד העומד לשחיטה הושט, ולא תועיל שחיטת סימן אחד להוציאה מידי נבילה! אלא אמר ר' חייא בר אבא אמר ר' יוחנן: לא קשיא [אין זה קשה].

כאן ששינו ב"אלו טריפות" שפסוקת הגרגרת היא טריפה, מדובר קודם חזרה, לפני שחזר בו ר' עקיבא מדבריו, כאן במשנתנו מדובר לאחר חזרה. ואף על פי שחזר בו ר' עקיבא, משנה ראשונה ששינו לא זוהי ממוקמה.

א ודנים גופא [לגופה] של ההלכה שהזכרנו, אמר ר' שמעון בן לקיש: שחט את הקנה ואחר כך ניקבה הריאה — הבהמה כשרה. אמר רבא: לא אמר ר' שמעון בן לקיש שהיא כשרה אלא בשניקבה הריאה בלבד, הואיל וחיי ריאה תלויה בקנה, וכיון שנשחט הקנה רואים אותה כאילו ניטלה מן הבהמה, וכל פגם שנעשה בה אינו פוסל. אבל אם נעשה נקב בבני מעיים לאחר שחיטת הקנה — לא, שאין חיותם תלויה בקנה אלא בוושט, והוא נשחט לאחר הקנה. מתקיף לה [מקשה על כך] ר' זירא: מאחר שכאשר נולדו בה סימני הטרפה לאחר שהחלה השחיטה התרת אותה, מה לי אם

היה נקב בריאה מה לי אם היה בבני מעיים! אלא בכל אופן אינה נעשית טריפה לאחר שהחלה השחיטה. ומעירים: והדר ביה [וחזר בו] ר' זירא מדבריו, דבעי [ששאל] ר' זירא: ניקבו בני מעיים בין שחיטת סימן לסימן, מהו? מי [האם] מצטרף סימן ראשון לסימן שני לטהרה בשחיטה זו מידי נבלה, או לא? ואמרינן [ואמרנו] על כך, לאו היינו דבעי [האם לא זו השאלה ששאל] החכם אילפא: השוחט בהמה מעוברת והוציא העובר את ידו מן הרחם בין שחיטת סימן לסימן, ובכך נעשתה היד טריפה, מהו הדין?

היה נקב בריאה מה לי אם היה בבני מעיים! אלא בכל אופן אינה נעשית טריפה לאחר שהחלה השחיטה. ומעירים: והדר ביה [וחזר בו] ר' זירא מדבריו, דבעי [ששאל] ר' זירא: ניקבו בני מעיים בין שחיטת סימן לסימן, מהו? מי [האם] מצטרף סימן ראשון לסימן שני לטהרה בשחיטה זו מידי נבלה, או לא? ואמרינן [ואמרנו] על כך, לאו היינו דבעי [האם לא זו השאלה ששאל] החכם אילפא: השוחט בהמה מעוברת והוציא העובר את ידו מן הרחם בין שחיטת סימן לסימן, ובכך נעשתה היד טריפה, מהו הדין?

היה נקב בריאה מה לי אם היה בבני מעיים! אלא בכל אופן אינה נעשית טריפה לאחר שהחלה השחיטה. ומעירים: והדר ביה [וחזר בו] ר' זירא מדבריו, דבעי [ששאל] ר' זירא: ניקבו בני מעיים בין שחיטת סימן לסימן, מהו? מי [האם] מצטרף סימן ראשון לסימן שני לטהרה בשחיטה זו מידי נבלה, או לא? ואמרינן [ואמרנו] על כך, לאו היינו דבעי [האם לא זו השאלה ששאל] החכם אילפא: השוחט בהמה מעוברת והוציא העובר את ידו מן הרחם בין שחיטת סימן לסימן, ובכך נעשתה היד טריפה, מהו הדין?

היה נקב בריאה מה לי אם היה בבני מעיים! אלא בכל אופן אינה נעשית טריפה לאחר שהחלה השחיטה. ומעירים: והדר ביה [וחזר בו] ר' זירא מדבריו, דבעי [ששאל] ר' זירא: ניקבו בני מעיים בין שחיטת סימן לסימן, מהו? מי [האם] מצטרף סימן ראשון לסימן שני לטהרה בשחיטה זו מידי נבלה, או לא? ואמרינן [ואמרנו] על כך, לאו היינו דבעי [האם לא זו השאלה ששאל] החכם אילפא: השוחט בהמה מעוברת והוציא העובר את ידו מן הרחם בין שחיטת סימן לסימן, ובכך נעשתה היד טריפה, מהו הדין?

תוספות

והדר ביה רבי זירא — פירש הקונטרס, ממה שהקשה: מה לי בריאה מה לי בבני מעיים. אלא טעמא — משום דכמאן דמנחא דיקולא דמיה. ופירש, הא דבעי: נקצו בני מעיים בין סימן לסימן — דהיינו בין קנה לושט, דאי נשחט הושט תחלה — הווינו בני מעיים כמאן דמנחא דיקולא דמיה. ונראה דדעת הקונטרס שאין צריך לומר דרבי זירא פליג אריש לקיש. וקשה: ד"נקצו בני מעיים בין סימן לסימן" משמע אפילו בין וושט לקנה! ועוד, דמשני: רבי זירא לדבריו דרבי קאמר ליה, הווי ליה למימר "קמיבעיא ליה!" ועוד, דקאמר דהדר ביה רבי זירא, מדבעי רבי זירא נקבו — לא הווי ליה למימר טפי, אלא: והדר ביה רבי זירא, דבעי רבי זירא כו'! אבל מדנקט "מדבעי רבי זירא" משמע שמן הבעיא חזר בו. והכי פריך, מדמקשה לרבי: מה לי בריאה מה לי בבני מעיים, שבכל מקום יש להתיר — שמע מינה דסבר דאין טרפות לחצי חיות, ולא שייך למיבעי נקבו בני מעיים בין סימן לסימן. ומתחלה מיבעי ליה נקבו אפילו נשחט הושט תחילה, דהוי פשיטא ליה דיש טרפות לחצי חיות. ומשני: לעולם לא חזר מן הבעיא. ואליבא דרביא שהתיר בריאה פריך: כיון דשרי בניקבה הריאה אחר שחיטת קנה — זה אי אפשר אלא מטעם שאין טרפות לחצי חיות, ואם כן גם בבני מעיים תתיר!

ואמרינן לאו היינו דבעי אילפא — לכך הוצרך כאן להביא ראיה מאילפא, משום דרבי זירא סתם דבריו, ולא אמר אלא "מי מצטרף סימן ראשון לסימן שני או לא", ו"לטהרה מידי נבלה" — גמרא הוא דקאמר לה. לכך מדקדק, מדקאמר: לאו היינו דבעי אילפא — שמע מינה דלטהרה מידי נבלה קמיבעיא ליה.

עיונים ומשנה לא זוהי ממוקמה כיון שהמשנה היתה שניה על פה בפי התלמידים והשונים בבית המדרש, כל שינוי שנעשה בגרסת המשניות עלול היה להביא לבלבול ולשיבוש גרסת התלמידים. ולכן, למרות שההלכה שנתה לא שינו את גרסת המשניות הקבועה (ריטב"א יבמות ל, א).

אבל בבני מעיים לא — והוא במקרה ששחט תחילה את הקנה. אבל אם שחט את הושט תחילה יש לומר להיפך, שאם ניקבו בני המעיים — כשרה, הואיל וחיי בני מעיים תלויים בוושט (רשב"א). אבל הרי"ן חלק על כך, שאין לנו אלא מה שמנו חכמים במפורש.

מאחר שגולדו בה סימני טרפה התרת מה לי בריאה וכו' — ר' זירא סבור שטעמו של ריש לקיש אינו מפני שרואים את הריאה כמנוחת בסל, אלא מפני שלדעתו "אין טריפה לחצי חיות", שלאחר שכבר ניטלה מחיותה של הבהמה על ידי שחיטת הקנה — שוב אינה נעשית טריפה (רש"י).

והדר ביה רבי זירא וכו' — כלומר, חזר בו ר' זירא ממה שאמר שלדעת ריש לקיש אין טריפה לחצי חיות, ובכל מקרה שנשחט סימן אחד שוב אין הבהמה נעשית טריפה. אלא הוא סבור שרק בניקבה הריאה לאחר שנפסק הקנה הדין כן, וכדברי רבא, שכיון שנפסק הקנה — פסקה חיותה של הריאה, והריאה כמנוחת בסל (רש"י). ותוספות וראשונים אחרים התקשו בפירוש הסוגיה לדרך זו, ופירשו כאן בגרסה "והדר ביה ר' זירא מדבעי, דבעי ר' זירא וכו'. כלומר, מה שטען ר' זירא כאן "מאחר שהתרת מה לי בריאה מה לי בבני מעיים" מלמד שחזר בו מן השאלה על בני מעיים שניקבו בין סימן לסימן, שהרי מננה עולה שטריפה היא, ויש טריפה לחצי חיות.

ניקבו בני מעיים בין סימן לסימן — פירושה של שאלה זו חלוק בין שיטות הראשונים בענין זה. רש"י פירש: בין סימן לסימן — בין קנה לושט, שהקנה לעולם נשחט ראשון. אבל התוס' פירשו כי הלשון הסתמית "בין סימן לסימן" משמעה גם במקרה ששחט את הושט תחילה, אם ניקבו המעיים — טריפה היא, והוא הדין כשניקבה הריאה לאחר שנשחט הקנה, ומכאן שלדעת ר' זירא יש טריפות לחצי חיות.

מי מצטרף סימן ראשון לסימן שני לטהרה מידי נבלה — כלומר, כיון ששחיטת הסימן הראשון באה להתיר את הבהמה בשני דברים — להכשירה לאכילה, ולטהרה מידי טומאת נבילה. ואילו הסימן השני אמנם אינו בא להתיר באכילה, שהרי משניקבו בני המעיים

מסורת הש"ס ד. יבמות ל, א. לב, א. קדושין כה, א. שבעות ד, א. ע"ז לה, ב. חולין קטז, ב. ה. חולין סט, א.

גרסות

הכא נמי כמאן דמנחא בדיקולא דמיה בכתי"מ משפט זה חסר.

אמר רבא חלק מן הראשונים גרסו כאן: אמר רבה שחיה בן זורו של ר' זירא.

דבעי רבי זירא בכתי"מ ועוד: מדבעי רבי זירא דבעי רבי זירא וראה תוס'.

ואמרינן לאו — או לא (בעמוד הבא) קטע זה חסר בכתי"מ.

